

ZSIDÓ CSERKÉSZET

FODOR PÉTER*

Az 598. számú Báró Jósika Miklós Cserkészcsapat története¹

*„Minden éjjelen riadót fuj a kürt, ha vész közelíti a tábort.
Ébren örködünk, fülelünk, virrasztunk tette készen megvédeni a zászlót.
Cserkész jól vigyáz, nincsen gondja semmi más.
A zászlónk büszkén leng fenn a táborunk felett
Most előre hát a cserkész meg nem áll, előtte van Bi-Pi a cserkészideál.”²*

A cserkészeket a közvélemény a katolikus és protestáns felekezetekhez szokta kötni. Hazánkban ez azzal is összefügg, hogy Teleki Pál miniszterelnök örökös tiszteletbeli főcserkészként az egyik legbefolyásosabb támogatója volt a mozgalomnak, bár titulusa szerint nem vállalt szerepet a belső ügyekben. Ám létrejöttek zsidó cserkészcsapatok is, amelyek jelentős szerepet játszottak a mozgalom életében.³

A 18. század végétől már tartósan telepedtek meg izraeliták Szegeden. Számuk egészen a vétszkorszak kezdetéig fokozatosan növekedett, 1927-ben már megközelítöleg nyolcezren éltek a városban. Néhány kivételtől eltekintve a neológ irányzathoz tartoztak, az ortodox közösség létszáma mintegy húsz fő volt 1944 előtt.⁴

* A szerző a Csongrádi Információs Központ Csemegi Károly Könyvtár és Tari László Múzeum munkatársa. E-mail: pintea.fodor@gmail.com

¹ Köszönet Ábrahám Verának, Bányai Viktóriának, Rideg-Fekete Mártának és Vörös Katának, hogy segítséget nyújtottak a tanulmány elkészítéséhez.

² *A mánfai cserkész tábor indulója*. Pécs, 1947. Pécsi Zsidó Hitközség Archivuma. (A Bi-Pi rövidítés a cserkészmozgalom megalapítójára, Robert Baden-Powellre utal.)

³ Róbert Péter: Jó munkát, sálom! – Zsidó cserkészlet Magyarországon. *Egység*, 2016. június – július. 8–9.

⁴ *A hitközség története*. <https://szszh4.wixsite.com/szszh/a-hitkoezseg-toertenete> (Letöltés ideje: 2021. szeptember 28.), illetve Ábrahám Vera szóbeli közlése a szegedi zsidó közösség összetételéről.

Még az I. világháború előtt, 1913-ban a felsőkereskedelmi iskolában megalakult a Kakuk csapat, ami, való igaz, nem zsidó cserkészcsapat volt, de bármely felekezetbe tartozó diák bekerülhetett a tagjai közé.⁵

Szeged városában már 1926-ban voltak próbálkozások izraelita vallásúak cserkészcsapatának engedélyeztetésére, de a kérvényt – hiányosságai miatt – a kerületi vezetés elutasította, s a hivatalos engedélyt csak évek múlva kapták meg. Ettől függetlenül tartottak összejöveteleket, s Löw Lipót csapatnak nevezték magukat.⁶

Szerencsére több tucat írásos emlék maradt fenn, amelyekből képet kaphatunk a mintegy két évtizedig fennállt csapat életéről.

1928 őszéről fennmaradt egy jelentés, ebből megtudhatjuk, hogy kik voltak azok a fiatalok, akik részt vettek a csapat szervezésében.⁷ 1928. november 22-én újra kérvényt nyújtott be a szervezőbizottság, melynek a szegedi zsidó közélet prominensei is tagjai voltak. 1929 nyarán – bár a hivatalos elismerés még hiányzott – ott voltak a 921-es újpesti cserkészcsapattal közös pétfürdői, Várpalota melletti táborban, ahol a szokásos cserkésztevékenységeken túl egy gazdaságban kiütött tűz oltásában is részt vettek.⁸

Erről a táborról a szegedi zsidó hitközség éves jelentésében olvashatunk:

„...a cserkészcsapat igazolást kért a cserkészszövetségtől, melynek küldötte június 14-én tartott szemlét a csapat fölött, s ennek teljesítményéről elismerően nyilatkozott. A hitközség támogatásával az újpesti zsidó cserkészcsapat igazgatása alatt táborozott...”⁹

Az újpestiekkel való kapcsolatot egy 1930. március 20-i levél is tanúsítja, melyben a szegediek kérik őket a náluk maradt tárgyak visszaszolgáltatására:

„A szegedi zsidó cserkészek az Önök csapatával együtt táboroztak az elmúlt nyáron és Reich László úr nálunk lévő elismervényének tanúsága szerint cserkészeinknek az alább felsorolt dolgai maradtak Önöknél, amelyeknek haladéktalan idejuttatását ígérték, de ez több mint egy fél év óta nem vált valóra...”¹⁰

A gyakorlatilag már 1926-ban megalakult szegedi – később az 598. számú báró Jósika Miklós nevet viselő – cserkészcsapatot a Magyar Cserkész Szövetség

⁵ Kápolnai József: *A magyar cserkészet krónikája*. 1. kötet. Kolozsvár, 1935. OSZK Kézirattár.

⁶ Szegedi Bálint – Bányai Viktória – Vörös Kata: *Zsidó cserkészcsapatok Magyarországon*. *Regio*, 2019/2. 151.

⁷ *Jelentés az első szervezésben résztvevő cserkészekről* – Frenkel Jenő rabbi. Szeged, 1928. november 19. Szegedi Zsidó Hitközség Archivuma.

⁸ *A cserkészcsapat vezetőjének levele a szervező bizottságnak*. 1930. február 9. Szegedi Zsidó Hitközség Archivuma.

⁹ *A zsidó hitközség 1929. évi jelentése*. Szeged, 1930. 8. fejezet.

¹⁰ *A szegedi zsidó cserkészcsapat jegyzőjének levele az újpesti, 921. számú Venetianer cserkészcsapatnak*. Szeged, 1930. március 20. Szegedi Zsidó Hitközség Archivuma.

1932-ben vette fel hivatalosan a tagjai sorába.¹¹ A névválasztásnak egyszerű magyarázata lehet: Szegeden az új zsinagóga a Jósika utcában található.

A megalakulás nem ment simán, az országos szövetségnek igazolnia kellett a csapatot, ami 1930 januárjában még meghiúsult:

„...a Magyar Cserkészszövetség orsz. Intéző Bizottsága f. évi jan. hó 15-i ülésén tárgyalta a hitközség által létesíteni kívánt cserkészcsapat igazolását. Az orsz. Intéző Bizottság a cserkészcsapatot nem igazolta...”¹²

Ekkor a szegedi cserkészkerület elnöke, vitéz Máriaföldy Márton még az országos trendekkel is szembe ment, elutasításában pedig kifejtette, hogy a cserkészmozgalom csakis keresztény szellemben működhet, s nem érdekelte az sem, hogy más kerületekben már igazoltak zsidó cserkészcsapatokat, elég csak a pesti, budai, újpesti, debreceni és kaposvári csapatot említeni.¹³

Ám közben is történtek a csapat életében fontos események, tudniillik 1931 áprilisában újjászervezték a közösséget. Erről dr. Biedl Samu, a hitközség elnöke írt a Magyar Cserkészszövetség V. Kerülete Elnökségének egy levelet, melyből többek között a hitközség és a cserkészcsapat akkori tisztségviselőinek és a cserkészcsapat alapító tagjainak nevét is megtudhatjuk:

„...A csapatparancsnokságának teendőit Löwy Emil középiskolai hittanár, tartalékos hadnagy végzi Hoffmann Pál terménykereskedő, leventeoktató, volt cserkessel együtt. Az őrök vezetői: dr. Gyárfás Zoltán ügyvédjelölt és Gosztonyi Pál joghallgató tisztjelöltek. A csapat tagjai: Adler László, Ferenczi László, Gábor György, Gábor Miklós, Kelen Pál, Kertész Ernő, Körösi István, Lantos György, Ligeti Ferenc, Lusteiner Gyula, Moskovitz Imre, Pilis Pál, Révész Miklós, Robicsek László, Róth Sándor, Weisz Pál.”¹⁴

Más dokumentumból is ismerjük a csapat tagjait, például egy 1931. október 15-i iratból, mely a *Jelentés az első szervezésben résztvevő cserkésekről* címet viseli.¹⁵

A korszak egyik jellegzetes mozgalmából, a leventemozgalomból sem maradtak ki a zsidó cserkész ifjak. 1932-ben például a cserkésztagságból toborzott

¹¹ Serfőző Lajos (szerk.): *Szeged története 4. 1919–1944.* Szeged, 1994. 613.; *A Szegedi Izraelita Hitközség 1932. évi jelentése.* Szeged, 1933. 19.

¹² *A Szegedi Cserkészkerület Elnökségének levele a Szegedi Zsidó Hitközség Tekintetes Elnökségének.* Szeged, 1930. január 30. Szegedi Zsidó Hitközség Archívuma.

¹³ *A cserkészcsapat vezetőjének levele a szervező bizottságnak.* 1930. február 9. Szegedi Zsidó Hitközség Archívuma.

¹⁴ *Dr. Biedl Samu szegedi hitközségi elnök levele a Magyar Cserkészszövetség V. Kerülete tekintetes Elnökségének.* Szeged, 1931. április 7. Szegedi Zsidó Hitközség Archívuma.

¹⁵ *Jelentés az első szervezésben résztvevő cserkésekről.* Szeged, 1931. október 15. Gödöllői Városi Könyvtár és Információs Központ Cserkész Könyvtár- és Levéltár.

1. kép: *A satymazi tábor 1939–1940*

nek tagjai között ott volt a II. világháború utáni csapatvezető, a későbbi hitközségi elnökhelyettes, Pollák László is.¹⁷

Magától értetődően a csapat részt vett a szegedi zsidó közélet rendezvényein is: többek között a zsidó temetőben létesített hősök emlékművének 1933. október 29-i avatásán dr. Gyárfás Zoltán vezetésével, aki a csapat nevében helyezett el koszorút.¹⁸

A vallási nevelés részeként a hitközségi élet más területén is megjelentek a csapat tagjai. Így ír erről Vidor Pál a *Múlt és Jövő* című lapban:

„A zsidó cserkészek nem csak azért zsidók, mert zsidónak születtek. Tudatosan büszkén vallják magukat zsidóknak önmaguk és az egész világ előtt... Amerre járnak, amerre táboroznak erdők, pagonyok mélyén, mindenütt oltárokat emelnek, mindenütt imádkoznak... (...)...Egész évi munkájukban csapat-összejöveteleiken, órs- és rajzüléseiken is végeznek zsidó munkát: foglalkoznak a zsidóság történetével, a nagyvilágon szét-szórt zsidóság helyzetével, a szentföldi munkával, a hazai törekvésekkel. Ez a munka nem ötletszerű, hanem rendszeres, közös szabályzat alapján történik a különböző zsidó

¹⁶ Az 598. számú Báró Jósika Miklós Cserkészcsapat iratai. Dr. Gyárfás Zoltán levele a Magyar Cserkészszövetség Tiszti Testületének. 1932. november 9. Gödöllői Városi Könyvtár és Információs Központ Cserkész Könyvtár- és Levéltár.

¹⁷ Gombocz Eszter: Cserkészlilium és kőtabla. A zsidó identitás újjáépítésének törekvései a két világháború közötti neológiában Vidor Pál életének példáján. *Regio*, 2019/2. 105–126.; Pollák László: Hajóval a bori rézbányába. *Szombat on-line*, 2009. aug. 18. <https://www.szombat.org/politika/3875-hajoval-a-bori-rezbanyaba> (Letöltés ideje: 2021. február 13.)

¹⁸ *Szegedi Napló* 1933. október 31. 5–7., *A szegedi zsidó hitközség 1933. évi jelentése*. Szeged, 1934. 15.

csapatokban”. Vidor példaként épp a szegedi zsidó cserkészeket említi, akik a zsinagóga képzett idegenvezetői.¹⁹

Természetes volt ekkoriban, hogy a zsidó népiskola tanulói közül nagy számban kerültek a cserkészcsapatba. Az 1935–1936-os tanévben többek között 3–4. osztályos fiúkat szerveztek be a farkaskölyökfalkába. Álláspontjuk szerint:

„...a cserkészlet az ifjúság lelkét e fejlődési fokon gazdagítja, közismert előkelő hely, melyet a cserkészlet az ifjúságot nevelő tényezők között világszerte elfoglal.”²⁰

A nagy gazdasági világválság az élet minden területén érezte hatását hazánkban is. Dr. Gyárfás Zoltán, a cserkészcsapat parancsnoka a téli összejövetelek esetleges elmaradásával is számolt 1933. december 25-én írott levelében, mivel a helyiség fűtése is komoly anyagi terhet jelentett a csapat vezetőségének. A következőket írta a hitközség jótékonyági bizottságának:

„...Otthonhelyiségünkben további összejövetelet tartani a kegyetlen hideg időjárás következtében kérésünk nem várt megtagadása esetén nem bíránk. Eddig is csak úgy volt ez lehetséges, hogy pár pengőt kitevő, megtakarított pénzünkön tüzfát vásároltunk, majd a tehetősebb fiúk hoztak magukkal néhány darab fát, ami azonban nem elegendő. Már eddig is több megbetegedés fordult elő, a szülők nagy része nem hajlandó gyermekét az összejövetelekre elengedni, ami az elméleti oktatásra legalkalmasabb téli idő elvesztését, de egyszersmind az eddigi eredmények lerontását jelentené.

Tiszteletteljes kérelmem sürgős elintézését kérve maradok a tekintetes Jótékonyági Bizottságnak

Cserkészisztiztelettel

Dr. Gyárfás Zoltán”²¹

A szükséges három köbméter fát kiutalták a hitközség terhére.

A háborús készülődés közepette nem volt lehetőség minden évben táborozásra. A hitközség 1938. évi jelentésében olvashatjuk, hogy a cserkészcsapat nem volt táborozáson, erejét belső szervezésre s hatékony kiképzésre fordította. A csapat létszáma a farkaskölyökkel együtt száz fő, parancsnokuk dr. Gyárfás Zoltán ügyvéd. Az iskolai értesítőből azt is megtudhatjuk, hogy a falkaparancsnok ekkor Gábor

¹⁹ Vidor Pál: *Zsidó cserkészek. Múlt és Jövő*, 1934. 249.

²⁰ *A Szegedi Zsidó Népiskola értesítője az 1935–36. tanévről*. Közzéteszi: a tantestület. Szeged, 1936.

²¹ *Kérelme dr. Gyárfás Zoltán ügyvédjelölt szegedi /Hétvezér u. 19. sz./ lakosnak, mint az 598. sz. Báró Jósika Miklós cserkészcsapat parancsnokának*. Szegedi Zsidó Hitközség Archivuma.

1. kép: Rábai Imre 1944 április, Szeged

Miklós (1918–2018, később farmakológus, a Szegei Tudományegyetem docense) volt.²²

Több visszaemlékezés is felidézi ezt a korszakot. Rábai Imre így emlékszik vissza ezekre az évekre:

„Szegeden működött egy zsidó cserkészcsapat. Egy Miskolcra származó szegedi egyetemi hallgató, Ágoston Gyuri akkoriban került a csapatunkhoz, amikor én még 13 éves lehettem. Nagy lendületet adott a csapatnak. Sok ötlete volt, és a többi, nálunk egy-két évvel idősebb cserkészvezetővel együtt nagyon sokat tettek azért, hogy ne legyen hátrányunk. Mindent meg tudtak szervezni. Mindig volt valaki, aki a szervezést vállalta. Érdekesen állították össze a programokat, hogy ne érezzük ki-
közösítettnek magunkat. Igazi cserkészcsapat volt, még

cserkészjelvényünk is volt. Ezek a fiatal vezetők, akkor 20-22 évesek, nagyon komoly dolgot csináltak. Köztük volt két későbbi neves színész és rendező. Az egyik Horvai István, akkor Hoffmann Pista, a másik pedig Rozsos István, akkor Róth Pista. Volt egy önképzőkörünk, amelyben irodalmi előadások és színházi előadások voltak, ehhez nyilvánvalóan az ő megszállottságuk kellett. Az egyikből nagy rendező, a másiból nagy színész lett...²³

Meglepő mozzanatok is dokumentálhatóak a huszonnégy év alatt. 1940. június 23-án például az egyik hitközségi tag panaszt tett Gyárfás Zoltán csapatparancsnoknál arra vonatkozóan, hogy a cserkészifjak egy része nem jelent meg azon az istentiszteleten, melyet a Kormányzó Úr Öföméltósága 72. születésnapjának alkalmából tartottak, s ez szöges ellentétben áll a hazafias és a vallásos neveléssel. Ez az esemény is jelzi, hogy zsidó honfitársaink egy része mennyire asszimilálódott a többségi keresztény, magyar társadalomba.²⁴

Ahogy egyre nagyobb valószínűséggel közeledett a háborúba való sodródása hazánkknak, a zsidó cserkészcsapatok közelgő betiltásának előjelei is megmutakoztak. A szegedi cserkészkerület ügyvezető elnöke a következő levelet küldte a csapat parancsnokságának:

²² *A Szegei Izraelita Hitközség 1938. évi jelentése.* Szeged, 1939, *A Szegei Zsidó Népiskola értesítője az 1938–39. tanévről.* Közzéteszi: Székely Alfréd igazgató. Szeged, 1939. 8., [https://hu.wikipedia.org/wiki/Gábor_Miklós_\(farmakológus\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Gábor_Miklós_(farmakológus)) (Letöltés ideje: 2021. február 10); Ábrahám Vera szóbeli közlése Gábor Miklósról.

²³ Rábai Imre: Jelképes élet. *Remény*, 2008/2. 45. skk.

²⁴ *Tekintetes dr. Gyárfás Zoltán ügyvéd úrnak címzett levél.* Szeged, 1940. június 23. Szegei Zsidó Hitközség Archivuma.

„A magyar cserkészzet mai helyzete a zsidó cserkészzet végleges rendezését követeli tőlünk. Addig is, amíg az OIB e kérdésben dönt[,] a kerületek elnökei utasítsák a zsidó csapatokat, hogy a munkaév kezdetén újoncokat már ne vegyenek fel. Új igazolványokat már ne állítsanak ki.”²⁵

A cserkészcsapatok működéséhez elengedhetetlen volt az anyagi feltételek előteremtése és a helyiség biztosítása mellett a tárgyi eszközök is. Óriási szerencse, hogy egy 1940. november 10-i, Pollák László megbízott csapatparancsnok – aki a szegedi hitközség elnökhelyettese is volt a II. világháború után – által összeállított tárgyleltár épségben megmaradt.²⁶

A csapatot elnökként ekkor dr. Pap Róbert hitközségi elnök felügyelte, a parancsnok pedig a már említett dr. Gyárfás Zoltán volt.²⁷

Sajnos az antiszemizmus további térnyerése (nevezhetjük jogtiprásnak is) miatt a zsidó cserkészcsapatokat a következő évben kizárták a szövetségből. Erről a következőképpen kapott tájékoztatást a báró Jósika Miklós cserkészcsapat:

„...A zsidó csapatszervező tagok, illetőleg cserkészcsapatok a Magyar Cserkészszövetség a M. kir. Belügyminiszter által 255.396 /1941/ VII. a. BM. sz. alatt láttamozott alapszabályai 8. paragrafus a /1., illetőleg a/ 7. feltételeinek nem felelnek meg. Ennélfogva a zsidó szervezőtagok csapatszervező és fenntartó tevékenységet nem folytathatnak és ilyen irányú működésüket abba kell hagyniok...”²⁸

A cserkészifjúság tagjainak további vallásos nevelése és a hitéleti szellem fejlesztése is komoly dilemmákat okozott a hitközségen belül. Erről ízelítőt kaphatunk a cserkészcsapat szervezőbizottságának elnöke által dr. Gyárfás Zoltánnak, a cserkészcsapat parancsnokának írott levélből:

„...Mint a hitközségi cserkészcsapat szervező bizottságának elnöke a mai rendkívüli időkből feltétlenül szükségesnek tartom, hogy a cserkészcsapat működését további intézkedéséig szüneteltesse és a csapat tagjai a vallásos nevelés és a hitéleti szellemi fejlesztése iránti tevékenységüket az ifjúsági körben fejtsék ki, ahol dr. Frenkel Jenő rabbi úr személyes vezetése és ellenőrzése minden garanciát megadja a hitközség

²⁵ *A Magyar Cserkészszövetség V. Kerülete ügyvezető elnökének levele az 598. sz. Cserkészcsapat tek. parancsnokságának.* Szeged, 1940. szeptember 13. Szegedi Zsidó Hitközség Archívuma.

²⁶ *Pollák László megbízott csapatparancsnok által összeállított tárgyleltár a szertárban elhelyezett felszerelési tárgyakról.* 1940. november 10. Szegedi Zsidó Hitközség Archívuma.

²⁷ *Omike sajtócsoportjának címzett dokumentum a zsidó hitközség tisztségviselőiről.* Szeged, 1940. október 27. Szegedi Zsidó Hitközség Archívuma.

²⁸ *Kivonat a Magyar Cserkészszövetség Országos Intézőbizottsága Budapesten 1941. évi november hó 15-én megtartott ülésének jegyzőkönyvéből.* Szegedi Zsidó Hitközség Archívuma

vezetőségének ahhoz, hogy a csapat tagjainak működése olyan lesz, amely nemzeti, vallásos és iskolai ellenőrzési szempontból minden bírálatot kiáll.

Amidőn Nagyságodat erről értesítem, és arra kérem, hogy a csapat ingóinak leltárát felvenni, azt a hitközség képviselőjében kellő módon megőrzésre dr. Frenkel Jenő rabbi úrnak a hitközségi iroda közbenjöttével átadni, illetve a megőrzés módjára nézve nekem mielőbb javaslatot tenni szíveskedjék...²⁹

A Magyar Cserkészszövetség nem kívánt beleszólni abba, hogy a csapat megszűnésével a tulajdonukat képező ingóságokkal mit kezdenek:

„...a kezelésben lévő és cserkészcélokat szolgáló vagyon felhasználására vonatkozó határozathozatalban résztvenni s abba belefolyani nem kívánunk.”³⁰

A cserkészcsapat ingóságait továbbra is használhatták a helyi zsidó ifjúsági szervezetek, amiről egy jelentés is beszámol:

„Az 1941. december hó 16. napján megküldött jelentésemben foglaltak kiegészítésképpen van szerencsém közölni, hogy a Szegedi Izr. Hitközség által fenntartott és a 3129/1941. sz. véghatározattal feloszlott 598. sz. Báró Jósika Miklós cserkészcsapat használatában volt és a Hitközség tulajdonát képező vagyontárgyakat illetően a Szervező Testület, – tekintettel arra, hogy ezen vagyontárgyak a múltban is az egyetemes szegedi zsidó ifjúság céljait szolgálták és a cserkészcsapaton kívül a Hitközség egyéb ifjúsági egyesületei is használták, – akként intézkedett,

3. kép: A cserkészcsapat nagy része illegálításban 1940 után

²⁹ A hitközségi csapat szervezőbizottsága elnökének levele dr. Gyárfás Zoltán úrnak, mint a Br. Jósika cserkészcsapat Parancsnokának 1941. november 26-án. Szeged. Szegedi Zsidó Hitközség Archívuma.

³⁰ Dr. Márkus Miklós országos gazdasági és pénzügyi vezető és Éry Emil országos ügyvezető elnök levele dr. Pap Róbertnek, az 598. számú szegedi cserkészcsapat szervezőtestületi elnökének. Budapest, 1941. november 29. Szegedi Zsidó Hitközség Archívuma.

hogy ezen vagyontárgyakat a jövőben kizárólag ezen egyéb ifjúsági egyesületek fogják használni.”³¹

Dr. Pap Róbert (1874–1947) ügyvéd a hitközség részéről ugyanezen a napon írott levelében kifejti a cserkészkerületi elnökségnek, hogy a csapat tagjainak igazolványait, valamint a csapat pecsétjét 15 napon belül visszajuttatja. Ám Pap azt is megjegyzi, hogy a csapatigazolási okmányt nem tudják visszajuttatni, mivel a cserkészotthon használata során – mivel az egymást váltó menekült és ínséges csoportok folyamatosan használták – ez az irat eltűnt.³²

A tragikus 1944–1945 után Szegeden még újjá tudott alakulni a cserkészcsapat a korábbi megbízott parancsnok, Pollák László vezetésével, sőt, a hitközség még a Margit utca 24. szám alatti épületet is a rendelkezésükre bocsátotta, ahol Kolin Miklós és felesége volt a házmester.³³

A hitközség vezetősége is figyelemmel kísérte a csapat működését, erre példa egy 1946-os dokumentum, amiben megemlítik, hogy a csapat vezetésében a feleketet elhagyók is részt vesznek, valamint leszögezik, hogy a csapat parancsnoka kizárólag a hitközség elnökének és a szervezőtestület elnökének beleegyezésével jelölhető.³⁴

A közösségi élet és az összetartozás élménye talán valamennyire segítette a sebek gyógyulását. Dr. Pap Róbert 1946-os visszaemlékezésében a másfél évtizeddel korábbi megalakulás mellett reménykedett a szegedi zsidó cserkészélet újjáalakulásában, s aktív tevékenységében is:

„Tizenhat évvel ezelőtt néhány lelkes zsidó fiú összeállott, hogy cserkészcsapatot szervezzen. A csapat működését nem akarták engedélyezni, de nagy nehézségek és hosszú küzdelmek után, – mikorra már a néhány fiúból komoly csapat lett, – sikerült 1932-ben a csapat igazolását megszerezni. Így a leigazolt 598. Br. Jósika Miklós cserkészcsapat azóta, a fasiszta rendeletek életbelépéséig működött, és munkájával elért eredményeivel felhívta magára nemcsak a szegedi zsidóság, hanem az egész cserkészkerület figyelmét. Résztvettünk a Gödöllői világ-jamboreen, számos más táboron, valamint a szegedi zsidó ifjúság kultúréletében.

Most, amikor a kényszerszünet után újra nekikezdünk a cserkészmunkának, köszönetet mondunk a választmány tagjainak, hogy hozzájárultak a szeptember 16-i választmányi ülésen a cserkészcsapat támogatásához, és otthonunkat nekünk visszaadták. Csapatunk, mely mindig a szegedi zsidó ifjúság legkedveltebb otthona volt, a jövőben is azt a nevelést és szórakozási lehetőséget akarja jelenteni, amelyet a múltban jelentett.

³¹ 1941. december 16-i jelentés kiegészítése. Szegedi Zsidó Hitközség Archívuma.

³² Dr. Pap Róbert levele a Magyar Cserkészkerület Elnökségének. 1941. december 16. Szegedi Zsidó Hitközség Archívuma.

³³ Pollák, 2009.; 139/1946. számú irat. Szeged, 1946. Szegedi Zsidó Hitközség Archívuma.

³⁴ 154/1946. számú irat. Szeged, 1946. Szegedi Zsidó Hitközség Archívuma.

Természetesen munkánkat sikeresen csak úgy végezhetjük, ha a választmány jóindulatú támogatását a jövőben is élvezni fogjuk.

Legközelebbi célunk: résztvenni a jövő évi Párisi világ-jamboreen, ahol lehetősége nyílik a zsidó fiatalságnak arra, hogy megismerkedjék távoli országárszerek fiaival, barátokat szerezzen magának, ami ma nekünk mindennél fontosabb.

Most még ugyan kevesen vagyunk, de ez a néhány lelkes ifjú rövid idő alatt a régi létszámra fog emelkedni, és ígérjük a farkaskölyök és cserkészköszöntéssel, hogy

»Megtesszük, ami tőlünk telik!«

Jó munkát!

A parancsnokság³⁵

A háború utáni korszak üde színpontja volt a csapat közös táborozása a pécsi 615. számú Ámosz cserkészcsapattal a Mecsek hegységben fekvő Mánfa községben, 1947-ben. A tábor – melynek parancsnoka dr. Dénes György, parancsnokhelyettese dr. Ruttkai Pál volt – előkészítését már májusban elkezdték, a pécsiek többek között értekezletet tartottak a táborban résztvevő diákok szüleinek június 8-án. A szegediek részéről Pollák László csapatvezető állt levelezésben a pécsiekkel az előkészületeket illetően, s 140 forintban állapították meg a fejenkénti költséget, napi ötszöri étkezéssel számolva. Lehetőség volt arra, hogy a gyerekek közül annak, aki természetben akart hozzájárulni az ellátáshoz, annnyival kevesebbet kellett fizetnie. Természetesen a helyi erdőigazgatóság engedélyére is szükség volt a július 1. és július 15. közötti területfoglaláshoz, amely az erdő védelmében igen szigorú szabályok szerint történhetett meg; említhetjük itt a fagyújtás vagy főleg a tűzgyújtás szabályait. A végleges időpont július 6–20 lett. A gyerekek és a csapatvezetők további biztonságát szolgálta, hogy Pollák László felajánlotta a pécsieknek: az egyik gyerek orvos szülője is eljönne a táborba. A pécsiek pedig azt kérték tőle, hogy a tábor kezdete előtt három nappal az egyik csapatvezető mindenféleképpen jöjjön el felmérni a terepet, egyeztetni a napirendet, programot, étrendet s más tennyezőket. A komoly előkészületek után – melyek során magától értetődően minden nap programját órára lebontva előre rögzítették – a tábor sikeres volt, köszönhetően több állami intézménynek, élelmiszeripari üzemnek, sőt magánszemélyeknek is.³⁶

Sajnálatos módon a következő évben az úttörőmozgalommal való kényszerű egyesülés hasonlóan traumatikusan hatott, mint az 1941-es cserkészszövetséggel szembeni ellentétes kizárás. Hozzátehetjük, hogy a háború után és a kommunista diktatúra elől nyugatra menekültek megalapították a Külföldi Magyar Cserkészszövetséget.³⁷

³⁵ Dr. Pap Róbert iratai. 598. Br. Jósika Miklós cserkészcsapat. T. mint szervező testületünk tagjának. Szeged, 1946. Szegedi Zsidó Hitközség Archívuma.

³⁶ A mánfai cserkész-tábor levelezése, dokumentációja. Pécs, 1947. Pécsi Zsidó Hitközség Archívuma.

³⁷ Bányai Viktória – Gombocz Eszter: Budapesti zsidó iskolák a holokauszt után, 1945–48. *Új Pedagógiai Szemle*, 2015/7–8. 57–76.; <https://hu.wikipedia.org/wiki/>

Az 598. számú Báró Jósika Miklós Cserkészcsapat a történelem viharainak következtében alig húsz évig állt fenn. Amilyen nehéz volt a csapat megalakulásának engedélyeztetése, annál nagyobb aktivitással működött a korlátozások 1940-es kezdetéig, majd a vézskorszak után néhány évvel bekövetkező megszűnéséig. Két évtizedes működése, munkája elismerést vívott ki nemcsak Szeged zsidóságának, hanem a cserkészkerület vezetőségének körében is.

FELHASZNÁLT IRODALOM

FORRÁSOK:

- 139/1946. számú irat.* Szeged, 1946. Szegedi Zsidó Hitközség Archívuma.
- 154/1946. számú irat.* Szeged, 1946. Szegedi Zsidó Hitközség Archívuma.
- 1941. december 16-i jelentés kiegészítése.* Szegedi Zsidó Hitközség Archívuma.
- A cserkészcsapat vezetőjének levele a szervező bizottságnak.* 1930. február 9. Szegedi Zsidó Hitközség Archívuma.
- A hitközségi csapat szervezőbizottsága elnökének levele dr. Gyárfás Zoltán úrnak, mint a Br. Jósika cserkészcsapat Parancsnokának 1941. november 26-án.* Szeged. Szegedi Zsidó Hitközség Archívuma.
- A Magyar Cserkészszövetség V. Kerülete ügyvezető elnökének levele az 598. sz. Cserkészcsapat tek. parancsnokságának.* Szeged, 1940. szeptember 13. Szegedi Zsidó Hitközség Archívuma.
- A mánfai cserkész tábor indulója.* Pécs, 1947. Pécsi Zsidó Hitközség Archívuma.
- A mánfai cserkész tábor levelezése, dokumentációja.* Pécs, 1947. Pécsi Zsidó Hitközség Archívuma.
- A Szegedi Cserkészkerület Elnökségének levele a Szegedi Zsidó Hitközség Tektintetes Elnökségének.* Szeged, 1930. január 30. Szegedi Zsidó Hitközség Archívuma.
- A Szegedi Izraelita Hitközség 1938. évi jelentése.* Szeged, 1939.
- A Szegedi Izraelita Hitközség 1932. évi jelentése.* Szeged, 1933.
- A szegedi zsidó cserkészcsapat jegyzőjének levele az újpesti, 921. számú Venetianer cserkészcsapatnak.* Szeged, 1930. március 20. Szegedi Zsidó Hitközség Archívuma.
- A szegedi zsidó hitközség 1933. évi jelentése.* Szeged, 1934.
- A Szegedi Zsidó Népiskola értesítője az 1935–36. tanévről.* Közzéteszi: a tantestület. Szeged, 1936.

- A Szegedi Zsidó Népiskola értesítője az 1938–39. tanévről.* Közzéteszi: Székely Alfréd igazgató. Szeged, 1939. 8.
- A zsidó hitközség 1929. évi jelentése.* Szeged, 1930.
- Az 598. számú Báró Jósika Miklós Cserkészcsapat iratai. Dr. Gyárfás Zoltán levele a Magyar Cserkészszövetség Tiszti Testületének.* 1932. november 9. Gödöllői Városi Könyvtár és Információs Központ Cserkész Könyvtár- és Levéltár.
- Az 598. számú Báró Jósika Miklós Cserkészcsapat iratai. Tábormegszálló jelentés.* Szeged, 1934. július 30. Gödöllői Városi Könyvtár és Információs Központ Cserkész Könyvtár- és Levéltár.
- Dr. Biedl Samu szegedi hitközségi elnök levele a Magyar Cserkészszövetség V. Kezűlete tekintetes Elnökségének.* Szeged, 1931. április 7. Szegedi Zsidó Hitközség Archívuma.
- Dr. Márkus Miklós országos gazdasági és pénzügyi vezető és Éry Emil országos ügyvezető elnök levele dr. Pap Róbertnek, az 598. számú szegedi cserkészcsapat szervezőtestületi elnökének.* Budapest, 1941. november 29. Szegedi Zsidó Hitközség Archívuma.
- Dr. Pap Róbert iratai. 598. Br. Jósika Miklós cserkészcsapat. T. mint szervező testületünk tagjának.* Szeged, 1946. Szegedi Zsidó Hitközség Archívuma.
- Jelentés az első szervezésben résztvevő cserkészekről – Frenkel Jenő rabbi.* Szeged, 1928. november 19. Szegedi Zsidó Hitközség Archívuma.
- Jelentés az első szervezésben résztvevő cserkészekről.* Szeged, 1931. október 15. Gödöllői Városi Könyvtár és Információs Központ Cserkész Könyvtár- és Levéltár.
- Kápolnai József: A magyar cserkészlet krónikája.* 1. kötet. Kolozsvár, 1935. OSZK Kézirattár.
- Kérelme dr. Gyárfás Zoltán ügyvédjelölt szegedi /Hétvezér u. 19. sz./ lakosnak, mint az 598. sz. Báró Jósika Miklós cserkészcsapat parancsnokának.* 1933. december 25. Szegedi Zsidó Hitközség Archívuma.
- Kivonat a Magyar Cserkészszövetség Országos Intézőbizottsága Budapesten 1941. évi november hó 15-én megtartott ülésének jegyzőkönyvéből.* Szegedi Zsidó Hitközség Archívuma.
- Omike sajtócsoportjának címzett dokumentum a zsidó hitközség tisztségviselőiről.* Szeged, 1940. október 27. Szegedi Zsidó Hitközség Archívuma.
- Pollák László megbízott csapatparancsnok által összeállított tárgyleltár a szer-tárban elhelyezett felszerelési tárgyokról.* 1940. november 10. Szegedi Zsidó Hitközség Archívuma.
- Szegedi Napló* 1933. október 31. 5–7.
- Tekintetes dr. Gyárfás Zoltán ügyvéd úrnak címzett levél.* Szeged, 1940. június 23. Szegedi Zsidó Hitközség Archívuma.

SZAKIRODALOM

- Bányai Viktória – Gombocz Eszter: Budapesti zsidó iskolák a holokauszt után, 1945-48. *Új Pedagógiai Szemle*, 2015/7–8. 57–76.
- Gombocz Eszter: Cserkészliliom és kőtábla. A zsidó identitás újjáépítésének törekvései a két világháború közötti neológiában Vidor Pál életének példáján. *Regio*, 2019/2. 105–126.
- Pollák László: Hajóval a bori rézbányába. *Szombat on-line*, 2009. aug. 18. <https://www.szombat.org/politika/3875-hajoval-a-bori-rezbanyaba> (Letöltés ideje: 2021. február 13.)
- Rábai Imre: Jelképes élet. *Remény*, 2008/2. 45–51.
- Róbert Péter: Jó munkát, sálom! – Zsidó cserkészlet Magyarországon. *Egység*, 2016. június – július. 8–9.
- Serfőző Lajos (szerk.): *Szeged története 4. 1919–1944*. Szeged, 1994.
- Szegedi Bálint – Bányai Viktória – Vörös Kata: Zsidó cserkészcsapatok Magyarországon. *Regio*, 2019/2.
- Vidor Pál: Zsidó cserkészek. *Múlt és Jövő*, 1934. 249. l.